
А. К. Соколова.

ФЛОРИСТІЧНЕ ПРАВО УКРАЇНИ – підгалузь екол. права, що становить сукупність прав. норм, які регулюють відносини у сфері належності, використання, відтворення й охорони об'єктів росл. світу з метою реалізації інтересів відповідних суб'єктів.

Ф. п. У. сформувалося не так давно. Незважаючи на певну увагу, що приділяється галузевою наукою деяким із них, а також нормам, що їх регулюють, низка прав. положень залишилася поза наук. пошуками. Інтенсивність еволюції Ф. п. У. як відносно нової підгалузі передусім залежить від його ролі в народному госп. країни, від екон. й політ. значення. У зв'язку з напруженим, непротистим екол. становищем на її території потреба в розкритті флористичних відносин стоїть на порядку денному, це пояснюється ще й прийняттям ЗУ «Про

рослинний світ». Зокрема, доволі гостро стоять питання, що стосуються прав. природи й галузевої належності Ф. п. У., оскільки вивчення будь-якого прав. феномену необхідно розпочинати з визначення його місця в системі права.

Виникає питання щодо назви цієї підгалузі права. У такому випадку термін «лісове право» до неї не може бути використано, бо він є звуженим і не відповідає змісту регульованих нею відносин. У наук. прав. літ. пропонувалося застосувати такі назви, як «природ.-росл. право» або «росл. право». Ще й донині науковці не визначилися, як саме належить іменувати цю підгалузь права, бо ретельного, поглибленого наукового її вивчення так і не провадилось. Ось чому ні навч. посібники, ні підручники, ні наук. видання на її остаточну назву так і не вказують. Але ж будь-яка підгалузь права повинна мати конкретну назву. Термін «рослинне право» не рекомендується застосовувати через його, так би мовити, неблагозвуччя. Найбільш доцільним буде використання назви «флористичне право», на користь якої служать відповідні аргументи.

1. Як визнано наукою, найменування галузі чи підгалузі права повинно виражати об'єкт прав. регулювання. Термін «флора» («флористичний») є цілком доречним, оскільки осн. складовими елементами росл. світу як об'єкта прав. регламентації в цьому випадку є флора й рослинність. Осн. характеристикою рослинності, у свою чергу, виступає саме флористичний склад. Отже, термін «флористичне право» відповідає як екол.-прав. науці, так і юрид. практиці, що склалася.

2. У ЗУ, підзаконних нормат. актах, міжнар. екол. документах активно вживається термін «флора». Приміром, ст. 33 ЗУ «Про рослинний світ» теж ним оперує. Також Конвенція про охорону дикої флори і фауни та природ. середовищ існування в Європі, прийнята 19 верес. 1979, широко його використовує, починаючи вже з назви цього міжнар.-прав. документа.

3. Категорії «флористичне право» і «флористичне зак-во» сьогодні ввійшли у вжиток у прав. наук. джерелах, що не викликає заперечень з боку правознавців-екологів.

4. Доволі поширене у повсякденному житті значення термінів «фауна» і «флора» зрозуміле всім. А застосування як у навч., так і в наук. літ. поняття «фауністичне право» посіло своє місце, особливо останнім часом. Ця підгалузь екол. права присвячена впорядкуванню відносин, що виникають у сфері використання, охорони, відтворення тварин. світу – фауни, яку, як і росл. світ, що здебільше асоціюється із флорою, віднесено до живої природи.

Зак-во України, міжнар.-прав. документи в цій царині, думки науковців щодо цього проблемного питання сходяться на тому, що назва «флористичне право» є найбільш обґрунтованою і вдалою для цієї підгалузі права. Що ж стосується найменування осн. кодифікованого акта останньої, то є сенс назвати його «Флористичний кодекс України».

Внутр. структура екол. права складається із зем., водної, надрової, фауністичної підгалузей права, які є загально-визнаними і традиційними. Ф. п. У. теж має об'єктивний характер. Як і ін. під-

галузі, що регламентують використання природ. ресурсів, вона входить до системи екол. права. Визнання її підгалуззю останнього є правильним за своєю природою, хоча, як і всі ін., вона має свою специфіку й розвивається відповідно до своїх особливостей. Ф. п. У., що охоплюється структурою екол. права, впливає з 2-х визнаних, об'єктивно зумовлених підходів до розвитку права взагалі в царині взаємодії сусп. й природи – інтегрованого й диференційованого. За заг. теорією права найбільш значні за обсягом і змістом, укрупнені й багатоскладні галузеві прав. ін-ти прийнято розглядати як підгалузі права. Таким чином, Ф. п. У. в системі нац. права є окремою, самостійною підгалуззю екол. права.

Підґрунтям розмежування норм права за окремими галузями (підгалуззями, ін-тами) служать передусім 2 взаємопов'язаних між собою критерії – предмет і метод прав. регулювання. Предметом регулювання Ф. п. У. виступають сусп. відносини, яким притаманна багатоаспектна, комплексна природа. Це перш за все відносини з користування об'єктами росл. світу, відносини власності, відтворення й охорони зазначених об'єктів. Уся ця сфера регламентації останніх об'єднується конструкцією «флористичні відносини», яку можна визначити так: це сусп. відносини, що складаються між державою, її уповноваженими органами, органами місц. самоврядування, юрид. і фіз. особами з приводу належності, використання, відтворення й охорони об'єктів росл. світу з метою задоволення своїх інтересів. Загальновідомо, що від змісту й характеру предмета прав.

регулювання в основному залежать особливості його змісту, а значить, і структури права.

Предмет прав. регулювання вказує, які саме сусп. відносини, впорядковуються нормами права, а його метод визначає, як саме регламентуються ці відносини. Останній служить, повторимось, додатковим критерієм поділу права на галузі, підгалузі й ін-ти. Кожна галузь права має свій, особл. метод прав. регулювання сусп. відносин. Розрізняють: а) адм.-прав. (імперативний) – метод владних приписів; б) цив.-прав. (диспозитивний) – метод рівності сторін і вільного волевиявлення.

Специфіка того чи ін. предмета прав. регулювання в деяких випадках потребує використання декількох методів. До таких галузей належить і екол. право. Що ж стосується Ф. п. У. як підгалузі останнього, то для нього теж характерним є оперування названими методами. Так, при регулюванні флористичних відносин застосовується, з одного боку, метод рівності сторін і вільного волевиявлення, а з другого – метод владних приписів (напр., при необхідності забезпечити виконання відповідних екол. приписів, особливо в царині охорони й відтворення об'єктів росл. світу). Метод прав. регулювання сусп. відносин, будучи важливим диференційованим критерієм відокремлених підгалуздей права, дозволяє повніше охарактеризувати природу останніх, виявити їх юрид. ознаки й тим самим точніше встановити їх прав. регламентацію.

Розвиток системи права відбувається не тільки за рахунок уточнення й конкретизації наук. висновків та уявлень,

що існують про неї, а й з об'єктивних причин унаслідок змін, яких зазнають самі відносини в цій системі. Через старіння відносин, що регулюються цими галузями й ін-тами, одні з них втрачають своє значення і, навпаки, поява нової царини сусп. відносин або посилення їх значущості неминуче тягне за собою створення ін. структурних частин системи права. Періоду розвитку сучасної нац. системи права притаманні кардинальні зміни, оскільки сфера прав. регулювання не статична, а рухлива. Вона може розширюватися за рахунок виникнення нових відносин або звужуватися через відмову від використання права в тих чи ін. галузях сусп. відносин. Має місце поява прав. норм зовсім нової підгалузі на підставі якісного виокремлення групи певних сусп. відносин. Наявна диференціація екол. правовідносин не містить такого виду правовідносин, яким є флористичні. Виняток становить класифікація, що включає правовідносини ліс., пов'язані з лісом, що є одним з її важливих складників. Це ще раз підкреслює своєчасність формування Ф. п. У. як нової підгалузі екол. права.

Процес створення системи прав. норм у сфері регулювання флористичних відносин і перетворення її на підгалузь права тривав значний період. Нині про Ф. п. У. можна вже вести мову як про підгалузь, що вже сформувалась і посіла своє належне місце в системі екол. права. Як підгалузь останнього, структура Ф. п. У. охоплює єдність: елементного складу і взаємодію елементів, які її становлять. У рамках системи права вивчається внутр. склад Ф. п. У., тобто групування його однорідних норм за

прав. ін-тами. Із цієї точки зору Ф. п. У. слід вважати підгалуззю права екол., яка характеризується наявністю в ній групи виокремлених однорідних норм, притаманних 2-м її складникам – праву ліс. й позаліс. (неліс.).

Ф. п. У. уже сформувався як підгалузь права екол. і функціонує в його системі нарівні з ін. підгалуззями. Його предметом, повторимось, виступають сусп. відносини, які виникають з приводу належності, використання, відтворення й охорони об'єктів росл. світу. Зміст флористичного права визначається головними завданнями, що стоять перед цією підгалуззю, а саме: збереження росл. світу, поліпшення його стану і якості, відтворення цього об'єкта, збереження біол. різноманіття в цілому й забезпечення екол. безпеки населення.

Флористичні правовідносини – це сусп. відносини, врегульовані нормами Ф. п. У., які формуються між відповідними суб'єктами – Укр. народом, державою, яка реалізує свої повноваження безпосередньо або в особі уповноважених органів держ. влади, тер. громадами – безпосередньо або через органи місц. самоврядування, фіз. та юрид. особами тощо) з приводу належності, використання, відтворення й охорони об'єктів росл. світу для задоволення своїх інтересів.

Як підгалузь екол. права у системі права України Ф. п. У. функціонує: а) за наявності таких класичних критеріїв, як предмет і метод прав. регулювання; б) завдяки доволі чіткому визначенню особливостей регламентованих ним сусп. відносин, що становлять предмет самостійного регулювання; в) існування спец. джерела права, що свідчить

про заінтересованість держави у створенні цього складового елемента системи права в цілому.

Лит.: Крассов О. И. Право лесопользования в СССР / отв. ред. О. С. Колбасов. М., 1990; Попов В. К. Правові проблеми використання і охорони рослинного світу // Право України, 2000, № 1; Соколова А. К. К вопросу о природно-растительном (флористическом) праве. В кн.: Конституція України – основа модернізації держави та суспільства: матеріали наукової конференції, 21–22 черв. 2001 р., м. Харків. Х., 2001; Екологічне право України / за ред. А. П. Гетьмана, М. В. Шульги. Х., 2005.

А. К. Соколова.